

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

ЛИСТ

від 26.05.2017 р. N 25-0008/37888

Департамент фінансового моніторингу

Банкам України,
Асоціації "Незалежна асоціація банків України",
Асоціації українських банків,
Асоціації "Український кредитно-банківський союз"

Сохранить

Про критерії для виявлення клієнтів, фінансові операції яких містять ознаки фіктивності

Національний банк України (далі - Національний банк), керуючись пунктом 2 частини другої статті 14 Закону України "Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" (далі - Закон про запобігання) та статтею 66 Закону України "Про банки і банківську діяльність" (далі - Закон про банки), вважає за необхідне звернути увагу на таке.

Національний банк, за результатами опрацювання виявленої під час здійснення нагляду інформації, виявив ряд ознак, які, на думку Національного банку, можуть свідчити про здійснення клієнтами банків фінансових операцій, що містять ознаки фіктивності (далі - фінансові операції, які містять ознаки фіктивності). Перелік критеріїв для виявлення клієнтів, фінансові операції яких містять ознаки фіктивності, наведений в Додатку до цього листа.

З метою попередження, обмеження та/або зниження до прийнятого рівня ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, рекомендуємо банкам перевіряти, зокрема, на предмет виявлення клієнтів, фінансові операції яких містять ознаки фіктивності, як існуючих клієнтів, так і нових клієнтів, приділяючи їм особливу увагу на етапі встановлення ділових відносин. З цією метою, на думку Національного банку України, доцільно налагодити співпрацю між структурним підрозділом з питань фінансового моніторингу та підрозділами банку, до компетенції яких належить встановлення ділових відносин, відкриття рахунків, а також тими, які беруть участь в обслуговуванні фінансових операцій клієнтів, з залученням у разі необхідності служби безпеки банку, проведенням перевірки з виїздом за місцезнаходженням клієнта.

Окремо зауважимо, що наявність у клієнта одного або кількох критеріїв, що містяться у Додатку до цього листа, не означає, що фінансові операції цього клієнта є фіктивними. Але у таких випадках банкам рекомендується провести аналіз діяльності такого клієнта на предмет підтвердження або спростування відповідних підозр. При цьому, клієнт може мати як один критерій, так і декілька взаємопов'язаних між собою критеріїв.

Разом з цим, якщо наявної інформації недостатньо для здійснення аналізу, банки можуть скористатися наданим законодавством правом на подання запиту до іншого банку.

Так, відповідно до статті 64 Закону про банки банк має право витребувати інформацію, яка стосується вивчення клієнта, уточнення інформації про клієнта, здійснення поглибленої перевірки клієнта, в тому числі в інших банках.

Крім того, пунктом 9 частини першої статті 62 Закону про банки передбачено, що інформація щодо юридичних та фізичних осіб, яка становить банківську таємницю, розкривається банками іншим банкам у випадках, передбачених Законом про банки та Законом про запобігання.

Разом з цим, відповідно до статті 64 Закону про банки та пункту 3.7 Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці¹ інформацію, у тому числі, яка становить банківську таємницю, банки зобов'язані надати безоплатно протягом десяти робочих днів з дня отримання запиту іншого банку.

¹ Затверджених постановою Правління Національного банку України від 14 липня 2006 року N 267, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 3 серпня 2006 р. за N 935/12809.

З огляду на зазначене, для цілей вивчення клієнта, уточнення інформації про клієнта, здійснення поглибленої перевірки клієнта, а також спростування або підтвердження підозр щодо здійснення клієнтом фінансових операцій, які містять ознаки фіктивності, банк може звернутися до іншого банку із запитом стосовно наявності або відсутності фактів/інформації, які підтверджують або спростовують відповідні підозри. Банк, що отримав такий запит, надає узагальнену інформацію, що стала відома йому під час вивчення конкретного клієнта, в тому числі щодо наявності або відсутності критеріїв, перелічених у Додатку до цього листа, у передбаченому законодавством порядку. При цьому Національний банк рекомендує здійснювати обмін інформацією між банками засобами електронної пошти Національного банку (за виключенням випадків, які унеможливають передачу інформації у зазначений спосіб).

Водночас Національний банк зазначає, що обмін у передбачених пунктом 9 частини першої статті 62, частиною сьомою статті 64 Закону про банки випадках інформацією, що становить банківську таємницю та необхідна для виконання банками покладених на них обов'язків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, здійснюється без направлення запиту та/або отримання дозволу клієнта про розкриття інформації. При цьому у разі виникнення необхідності в отриманні даних щодо руху коштів за рахунками клієнта в іншому банку, банк, який отримав такий запит, може повідомити відповідну інформацію за умови наявності або надання письмового дозволу цього клієнта.

За результатами проведеного аналізу інформації про клієнта (у тому числі отриманої від іншого банку) банку рекомендується підтвердити або спростувати підозри щодо здійснення клієнтом фінансових операцій, які містять ознаки фіктивності.

У випадках, якщо банк встановив, що клієнт здійснив фінансові операції, які містять ознаки фіктивності, рекомендуємо банкам встановити такому клієнту неприйнятно високий ризик та використати законодавчо закріплене право відмови в підтриманні ділових відносин (у тому числі шляхом розірвання ділових відносин) або встановленні ділових відносин на підставі статті 10 Закону про запобігання з наданням відповідної інформації до Державної служби фінансового моніторингу України.

Додаток: перелік критеріїв для виявлення клієнтів, фінансові операції яких містять ознаки фіктивності - на 3 арк.

Директор Департаменту
фінансового моніторингу

І. В. Береза

Додаток

Перелік критеріїв для виявлення клієнтів, фінансові операції яких містять ознаки фіктивності

N з/п	Назва ознаки	Зміст ознаки
1.	Основний вид діяльності - оптова торгівля	1. Основний вид діяльності клієнта згідно з установчими документами - неспеціалізована оптова торгівля, та/або наявний широкий перелік зареєстрованих видів діяльності, які характеризуються окремою специфікою діяльності. 2. Клієнт найчастіше не є виробником товару, а виступає посередником, зокрема, здійснює купівлю та продаж різних груп товарів.
2.	Період існування клієнта	Короткий період існування (провадження діяльності), який, як правило, не перевищує податкового звітного періоду (наприклад, квартал), для уникнення перевірок контролюючими органами.
3.	Місцезнаходження	1. Місцезнаходження клієнта відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань є адресою, яка є місцем реєстрації значної кількості юридичних осіб, та/або такий суб'єкт господарювання не знаходиться за місцем державної реєстрації.
4.	Офшорний статус засновника/учасника	1. Засновники клієнта є особами з місцем реєстрації у країні, що має офшорний статус, що може свідчити про те, що особи, які є кінцевими бенефіціарними власниками, можуть приховувати свою причетність до цього клієнта, використовуючи послуги, пов'язані з приховуванням причетності до бізнесу (номінального сервісу).
5.	Зміни в діяльності	1. Часті зміни в установчих документах клієнта, зокрема, пов'язані із зміною його найменування, структури власності та керівників. 2. Наявні випадки зміни напрямів діяльності клієнта у разі придбання існуючої компанії (у тому числі зі значним обсягом кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги) з метою приховання незаконної діяльності. 3. Зміни контрагентів для виплати кредитної заборгованості за товари, роботи, послуги (переуступлення прав вимоги). 4. Зміна обслуговуючого банку безпосередньо після зміни власника та/або керівника.
6.	Невідповідність ресурсів обсягам здійснюваної діяльності	1. У штаті клієнта працює одна або декілька осіб. 2. Керівником, бухгалтером та засновником клієнта є одна й та сама особа. 3. Несформований статутний капітал або мінімальний розмір капіталу, наприклад, статутний фонд клієнта не перевищує 10000 грн. 4. Обіг грошових потоків за рахунками клієнта складає мільйони гривень. 5. Мають місце випадки проведення за рахунками таких клієнтів фінансових операцій на суму, що складає мільйони гривень з призначенням "оплата за товар/послуги без ПДВ". 6. Купівля-продаж цінних паперів, емітент яких включений до списку емітентів, що мають ознаки фіктивності ("сміттєві" цінні папери) тощо.
7.	"Схемні" розрахунки	1. Кошти за рахунками клієнта після їх зарахування упродовж одного або декількох найближчих днів "транзитом" перераховуються іншим суб'єктам господарювання з різним призначенням платежу, що може свідчити про проведення оплати за товар без фактичної поставки/переміщення товару (безтоварні операції). 2. Вхідний і вихідний залишок за рахунком клієнта є мінімальним та/або нульовим за одночасним проведенням операцій на суми, що складають мільйони гривень протягом дня або декількох найближчих днів. При цьому за рахунками такого клієнта за короткий період можуть проводитися фінансові операції на суму, що становить мільйони гривень як оплата за різні види товарів, послуг, в тому числі за договорами переуступки боргу/відступлення прав вимоги, фінансової допомоги тощо.
8.	Спільний зв'язок діяльності	1. Клієнт та декілька інших суб'єктів господарювання мають спільну адресу електронної пошти, IP-адресу, поштову адресу та/або номери контактних телефонів. 2. Такі суб'єкти господарювання можуть мати спільних керівників та довірену особу, яка проводить фінансові операції в банку. Крім того, засновник/кінцевий бенефіціарний власник/керівник клієнта може бути одночасно засновником/кінцевим бенефіціарним власником/керівником у багатьох інших компаніях, які в тому числі обслуговуються в банку.
9.	Негативна інформація	1. Наявність стосовно клієнта та/або його керівників/представників/власників щодо кримінальних проваджень з розслідування злочинів у сфері господарської діяльності, отриманої банком від: - правоохоронних органів; - Державної служби фінансового моніторингу України; - Єдиного державного реєстру судових рішень; - засобів масової інформації, в тому числі мережі Інтернет; - юридичних осіб / державних органів.
10.	Підроблені документи та неправдива інформація	1. Реєстрація клієнта на підставу (неіснуючу) особу. 2. За підробленими, втраченими або викраденими документами, документами померлих осіб. 3. За неіснуючою (вигаданою) адресою. 4. Наявність в установчих документах неправдивих даних про засновників і керівників клієнта.

11.	"Штучне" створення статутного капіталу клієнта	"Штучне" створення статутного капіталу клієнта може відбуватися внаслідок проведених "циклічних" фінансових операцій із неодноразового поступового перерахування певної суми коштів з рахунку на рахунок кола юридичних осіб з призначенням платежу "поповнення статутного капіталу".
12.	Керівник належить до соціально вразливих верств населення або є особою, яка зареєстрована на непідконтрольній Україні території	1. Призначення на посаду керівника клієнта особи: - яка належить до соціально вразливих верств населення (студенти, пенсіонери, тимчасово непрацюючі, знаходяться в декретній відпустці тощо); - реально існуючого громадянина із специфічним соціальним статусом (малозабезпечені тощо); - осіб молодого (до 20 років) чи похилого віку (після 75 років); - яка зареєстрована на непідконтрольній Україні території (зона АТО, Крим).
13.	Надання права управління рахунком іншим особам	1. Надання права управління рахунком третім особам, які не пов'язані з клієнтом (не є посадовими особами, не отримують заробітної плати від нього), на підставі довіреностей.
14.	Значний обсяг операцій з готівкою	1. Проведення клієнтом фінансових операцій з готівкою на мільйонні суми, що не пов'язані з основним видом діяльності клієнта, та/або проведення значної кількості операцій з використанням карткових рахунків.
15.	Зовнішньоекономічні розрахунки	1. Новостворена компанія або незначний період діяльності клієнта. 2. Здійснення попередньої оплати за зовнішньоекономічними (імпортними) контрактами при наявності інформації з відкритих джерел про невиконання нерезидентом своїх зобов'язань за іншими зовнішньоекономічними договорами. 3. Проведення розрахунків за зовнішньоекономічними контрактами (експортно-імпортними) на умовах передоплати, за якими не відбулася поставка товарів у визначені у таких договорах строки.